

BOLALARDA PSIXOLOGIK TAFAKKUR VA IJODKORLIKNI RIVOJLANISHI

Ramazonova Dildora Majitovna

Buxoro viloyat Peshku tuman 3-maktabi psixologi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada bolalarda psixologik tafakkur va ijodkorlikning rivojlanish jarayoni, unga ta'sir etuvchi omillar hamda ta'lim va tarbiya jarayonidagi ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, bolalarning mustaqil fikrlashi, tasavvuri va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish usullari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar:Tafakkur, ijodkorlik, bola psixologiyasi, tasavvur, qobiliyat, kreativlik, bilish jarayonlari, ta'lim, rivojlanish

KIRISH

Tafakkur insonning borliqni ongli ravishda anglash, tahlil qilish va umumlashtirish jarayonidir. Bolalarda tafakkurning rivojlanishi ularning bilim olish, muammolarni hal qilish va mustaqil fikrlash qobiliyatining shakllanishiga xizmat qiladi.

Ijodkorlik esa yangi g'oyalar yaratish, noodatiy fikrlash va yangicha yondashuvlarni ishlab chiqish qobiliyatidir. Bolalarda ijodkorlikning rivojlanishi ularning intellektual salohiyatini oshiradi. Psixologik jihatdan tafakkur va ijodkorlik o'zaro chambarchas bog'liqdir. Tafakkur qanchalik rivojlangan bo'lsa, bolaning ijodiy faoliyati ham shunchalik faol bo'ladi. Bolalik davrida o'yin faoliyati tafakkur va ijodkorlikning rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. O'yin orqali bola tasavvur qiladi, yangi obrazlar yaratadi va muammoli vaziyatlarga yechim topishga harakat qiladi. Shuningdek, kitob o'qish, rasm chizish, konstruktor o'yinlari va ijodiy mashg'ulotlar bolalarning kreativ fikrlashini rivojlantiradi.

Ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish ham tafakkur va ijodkorlikni rivojlantirishda samarali hisoblanadi. Muammoli vaziyatlar yaratish va mustaqil fikrlashga undash bolaning faolligini oshiradi. Oila muhiti ham bolaning ijodiy rivojlanishida katta ahamiyatga ega. Ota-onaning qo'llab-quvvatlashi va erkin fikrlashga imkon yaratishi bolaning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi.

Lev Vygotskiy bolaning psixik rivojlanishida muloqot va ijtimoiy muhitning muhim rolini ta'kidlagan. Uning fikricha, tafakkur rivojlanishi ta'lim va hamkorlik jarayonida yuz beradi. Ijodkorlikni rivojlantirishda rag'batlantirish ham muhim omildir. Bolaning kichik yutuqlarini qadrlash unda yangi g'oyalar yaratishga motivatsiya uyg'otadi.

Barchamizga ayonki, inson psixologiyasini tushunish, uni teran tahlil qilish va rivojlantirishga e'tibor berish, deyarli barcha davlatlarning ijtimoiy va iqtisodiy hayotida ustuvor vazifa bo'lib kelmoqda. Shu o'rinda aytib o'tishimiz lozimki, psixologiya fani va uning ilg'or vakillari tomonidan XX asr boshlarida asoslab berilgan psixologik xizmat ko'rsatish tizimining qulayligi, butun insoniyat uchun ahamiyatli voqea bo'ldi. Shuningdek, turli xil sohalarda psixologik xizmatning rivojlanib borishi insonlardagi turli xil xususiyatlarni anglab yetish va ijodkorlik ruhini yaqqol payqashga asos bo'ldi. Psixologik tafakkur bilan insoniyatni qanchalik darajada yaratuvchi ekanligi, har bir sohada o'zgacha ijod yondashuvi borligi namoyon qilindi va bir nechta ijodkorlik mezonlari asosida yaqqol o'z aksini topdi. Ijodkorlik nafaqat yozma tarzda balki boshqa turli xil ko'rinishda: rassomlik, haykaltaroshlik va hattoki ta'lim sohasida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan bir qatorda ijodkorning ijod psixologiya har qanday ijodiy asarning yaratilishida qanday ahamiyat kasb etishi haqida ham ma'lumotlarga ega bo'lamiz.

Tafakkur- inson aqliy faoliyatining yuksak shakli bo'lib, u obyektiv voqelikning ongda aks etish jarayonidir. Insoniyatning boshqa mahluqotlardan ustuvor jihatlaridan bittasi ham tafakkur qilish xususiyatiga ega ekanligi barchamizga ma'lum. Shu jumladan so'ngi yillarda turli xil sohalar doirasida psixologik tafakkur tushunchasi keng doirada qo'llanila boshladi. Xo'sh, psixologik tafakkur o'zi nima? Psixologik tafakkur bu siz bir qarashdayoq bevosita idrok etib bo'lmaydigan xususiyatlar va atrofdagi dunyo munosabatlari haqida bilim olishga imkon beradi. Shu sababdan ham psixologik tafakkur shakllari bevosita falsafa va mantiq fanlari bilan uzviy bog'liq deb hisoblanadi

Biz insonlar nafaqat ko'rinish, xarakter jihatdan balki psixologik jihatdan ham bir- bir birimizdan keskin farq qilamiz va shu sababdan har bir insonda o'ziga yarasha shaxs psixologiyasi mavjud bo'lib bu uning boshqalardan farqli individual ekanini isbotidir. Shu o'rinda, insoniyatning eng qiymatli qobiliyatlaridan biri ijodkorlik ekani barchamizga ma'lum va har qanday sohada ham ijod muhim omil sanaladi.

Ijodkorlik- bu o'zgaralar anglolmagan narsani anglash, yangi g'oyalar asosida takrorlab bo'lmas bebaholikni yaratish deganidir. Shu o'rinda Hindistonlik Osho taxallusi bilan tanilgan buyuk faylasufning ijod haqidagi quyidagi jumlasiga e'tibor qaratsak: *Ijod- borliqdagi buyuk isyondir*².

Chindan ham bu ta'rif shu qadar haqqoniy tarzda berilganki go'yoki har bir ijodkor o'zining ichki dunyosidagi buyuk isyonni butun dunyoga ayon qilish istagida bo'ladi. Shu bilan bir qatorda nufuzli amerikalik psixolog Avraam Maslouning fikricha, ijodkorlik har kimga xos, lekin ko'pchilikdagi bunday xususiyat atrof muhit ta'siri ostida yuzaga chiqolmay qoladi va asta-sekinlik bilan yo'q bo'ladi. Deyarli barcha inson biron ijodkorlik qobiliyatiga ega holda dunyoga keladi faqat ulg'aygan sari bu

xususiyatni o'stirib, rivojlantirib borish lozim. Shu o'rinda ijodkorlikning ham o'ziga xos bir nechta turlari haqida so'z yuritsak. Ijodkorlik turlari

1. *Ilmiy ijodkorlik*: allaqachon mavjud bo'lgan narsalarni qidirishni o'z ichiga oladi, lekin u bizning ongimizda yangidan kashf qilinadi. U dunyodagi hodisalarni va rivojlanishning turli shakllarini o'rganishga xosdir

2. *Texnik ijodkorlik*: ilmiy ijodkorlikka yaqin bo'lib, haqiqatdan ham nazariyotdagi ko'nikmalardan foydalanib, yangi g'oyalarni, amaliy o'zgarishlarni, kashfiyotlar va ularni yaratishni nazarda tutadi. Bu jarayonda jamiyat uchun yangi moddiy qadriyatlar yaratiladi.

3. *Badiiy ijodkorlik*: estetik qadriyatlarni yaratishdan iborat bo'lib, insonda ruhiy tajribalarni uyg'otadigan tasvirlardir. Bu jarayon ijodkorning botiniy dunyosidagi holatni qog'ozga ko'chirish demakdir.

4. *Pedagogik ijodkorlik*: pedagogik faoliyat sohasidagi yangi kashfiyot bo'lib, bu innovatsiya orqali muammolarni hal etishning noan'anaviy usuli hisoblanadi. Bunda har bir pedagog o'z zimmasidagi ma'suliyatli vazifaga ijodkorona yondashishi nazarda tutiladi.

Yuqorida sanab o'tilgan ijodkorlik turlari hozirgi kunda har bir insonning faoliyatida muhim ro'l o'ynaydi. Shu jumladan turli xil sohalardagi ijodkorlarning ijod jarayonida yana bitta asosiy nuqta ham e'tiborimizni tortmay qolmaydi bu - ijod psixologiyasidir.

Aslida har qanday shaxsning yaratgan ijodiy asarida, u xoh rassomlik ishi bo'lsin xoh yozma janrdagi biron asar, muallifining o'z tafakkuridagi g'oyalar, turli xil tasvirlar va boshqalardan farqli jihatlar yaqqol o'z aksini topadi, albatta, bu o'z o'rnida ijod psixologiyasi bilan uzviy bog'liq ekanini isbotlovchi dalildir. Misol uchun hayotga hech bir xayoliy tasavvurlarsiz real nigoh bilan qaraydiga ijodkorlarning asarlarida haqqoniy realizimning guvohi bo'lamiz chunki uning ijod jarayoni to'g'ridan-to'g'ri o'z psixologiyasi bilan bog'liq holda rivojlanib boradi.

Aynan asardagi tasvirlarning haqqoniyligi kishini go'yoki o'sha muhitda nafas olishiga, atrofdagi voqea-hodisalarni o'z hayotida sodir bo'layotgandek his qilishiga sabab bo'ladi. Bu jihatdan har birimiz uchun ijod psixologiyasining asl mohiyatini anglash, u haqda teran mulohaza yuritish ko'p hollarda qiyinchilik tug'dirmaydi. Insoniyatning tafakkur qilish imkoniyati cheksizdir shu sababdan ham psixologik jihatdan turli xil yondashuvlar asosida har kim o'zidagi "men" ni shakillantrib boradi. Shunisi yaqqol ayonki har bir shaxs o'z hayotining yaratuvchisidir, qanday kasb va qanday yoshda bo'lishdan qat'iy nazar insoniyat ruhida ijod doim yashaydi biroq buni o'z vaqtida namoyon qilish, yanadan unga sayqal berish ko'pchilik uchun mushkul ish hisoblanadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, bolalarda psixologik tafakkur va ijodkorlikning rivojlanishi ularning intellektual va shaxsiy kamolotida muhim o‘rin tutadi. Bu jarayonda oila, maktab va psixologlarning hamkorligi katta ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. URL: <https://ziyo.com/docs/-4417140>(murojaat sanasi:25.05.2023)
2. Shoumarov G'. Ijodkorlikda psixologik tafakkur: ilmiy maqola. Buxoro: Xabarchi nashriyot, 1026. 26 b.
3. Wolfe T. Creativity in different spheres: Learning among the Creativity of New York. Colorado: Harward UP, 1986. — 177 b.
4. Ошо. Ижод/Рус тилидан Олимжон Салимов // Жахон адабиёти. — 2021. — 292 б.
5. Ziyo net